

114288

som har ment at de skulle kunne oppnå å gjøre noe for et norsk forevar - iallfall for utdannelsen av personellet - på legal vis gjennom Den norske legion. Liknende tanker må også ha ligget til grunn for den sterke oppslutning av offiserene om Arbeidstjenesten den første tid. Men forutsetningen for de fleste av dem har vært at vilkårene ble slik at de ikke ble tvunget til å yte okkupasjonsmakts direkte bistand, og at kontrollen over styrken ble på norske hender. Da det ble klart at tyskerne hadde andre hensikter eller mulig ikke turde innrømme slike vilkår - og kanskje nettopp derfor - trakk altså de fleste seg tilbake. Tyskernes opptreden i legions-spørsmålet gjorde det klart for de fleste offiserer at en norsk forvarsoppbygging i det besatte område ikke ville bli mulig. Etter denne tid er det offiserene begynner å rømme landet for å søke å bygge opp et forevar i England eller Sverige.

En isolert krets, blant dem oberst Sundlo, som har sett svært ensidig på spørsmålet og vært blåøyd med hensyn til tyskernes oppriktighet, har kanskje ment at de umulige tyske vilkår bare ville være tidsbetent. Her har man kanskje en forklaring på hvorfor han kunne gå så langt som til å overveie utskrivning.

2. Et annet moment som jeg under mine samtaler med forannevnte offiserer har fått inntrykk av har spilt en vesentlig rolle, er oppfatningen av Norges folkerettslige stilling etter den 10. juni 1940.

Praktisk talt alle de offiserer det gjelder har hevdet at det ikke kunne være tvilsomt at krigen var opphørt ved innstillingen av fiendtlighetene, ikke bare "de facto", men også "de jure". De var klar over at opphøret var fremkommet ved tvang, men ikke desto mindre i fullt samsvar med folkerettens krav. De fleste av dem var gjennom sin utdanning fortrolig med de gjeldende folkerettslige regler, og oppfattet ikke bare tyskernes, men også de norske myndigheters opp-

tredon som en tydelig tilkjenneivelse av at det nettopp var et krigsopphør som søktes tilstrebet.

Det at offiserene hadde vært med i kampene og kjente de faktiske forhold, bidro til at de ikke så lett lot seg rive med av den hjemmesittende sivilbefolkningens følelsesbetonte menning, som i disse spørsmål ofte viste seg å være dannet på feilaktige opplysninger om de faktiske forhold. Dette fikk kanskje også senere betydning ved bedømmelsen av reaksjonen overfor andre, kanskje bedre underbyggede, oppfatninger.

Nu etterpå har enkelte av disse offiserer med stor bitterhet fremholdt, at hvis de på noen måte hadde ant at situasjonen bare tilnærmetsevis ville bli oppfattet slik som den nu er fastslått av Høyesterett til å ha vært, nemlig at Norge (territorium med folk) har vært i en uavbrutt krig i Straffelovens paragraf 86's forstand, ville de overhodet aldri ha gitt sitt eresord, langt mindre ha gått med på noe av det andre som de mente de kunne gjøre nettopp fordi de samvittighetsfullt hadde overveid situasjonen. Særlig bittert virker det på dem at det under den nu fastslåtte forutsetning, virkelig finnes noen nordmenn som mener å kunne sette seg til sammen over andre, selv om de har vært med i kampene.

Jeg vedlegger et P.H. fra samme held, som jeg må innrømme kan gi en forklaringen på at dette spørsmål for mange dengang må ha fortent seg helt annerledes enn den offisielle oppfatning idag.

Den som i forbindelse med dette spørsmål har vært med i kampene, vil nok ha en annen oppfatning av dette spørsmål enn den som er fastslått av Høyesterett. Det er derfor ikke uvanlig at enkelte av disse offiserer har gitt uttrykk for en slik oppfatning. Det er derfor ikke uvanlig at enkelte av disse offiserer har gitt uttrykk for en slik oppfatning.

 Men det var to ytre begivenheter som egentlig avgjorde saken for svært mange offiserers vedkommende. Det var vervingen av nordmenn til tysk tjeneste i februar 1941 (Waffen-SS) og sist, men ikke minst, Den norske legion. Det første var et tysk foretak, men det siste var norsk og den avgjørende prøvesten. Legionen ble en fiasko av dimensjonen, og dermed var de fleste offiserers innstilling gitt, p.g.r.a. de ytre begivenheter i forbindelse med denne. Rømningen fra landet tok til for alvor etter denne tid.

Opprettelsen av Den norske legion må sees ut fra to synspunkter: det offisielle og det reelle.

Offisielt ble det opprettet norske avdelinger som skulle hjelpe Finnland. Dette var et ærlig grunnlag. Norge var ikke i krig med Finnland og ikke alliert Russland, mens finnenes vinterkrig og vår sympati og hjelp til dem var i friskt minne hos alle. Etter de sterke uttalelser som falt dengang fra det norske folks åndelige førere og de politiske makthavere, var det all grunn til å tro at folket mente hva det da så klart ga uttrykk for, og ikke fra den ene dag til den annen skiftet mening i så avgjørende spørsmål.

Men dette var ikke den reelle grunn, noe som et stort antall offiserer måtte være kjent med eller i hvert fall forsted. Den norske legion var et forsøk fra norsk side på å sette opp militæravdelinger i Norge, avdelinger som skulle danne en positiv motvekt mot tyskerne representert ved Terboven/Rodessa. Man var allerede kommet til klarhet over, at uten å kunne sette makt bak ordene i en gitt situasjon, var det små sjanser overfor dem. Nu var det ikke gått mere enn 3/4 år siden vi hadde hatt vår egen forsvarsorganisasjon, den som ble oppløst av Wehrmacht gjennom Administrasjonrådet 8. august 1940 og avvirket pr. 1. oktober 1940. Denne skulle ganske enkelt ad omveier søkes gjenopprettet.

Hva der tør være ukjent for de fleste, ble det også senere fra Quislings side gjort gjentagende forsøk i samme retning, en enn alltid med negativt resultat - hva han burde tatt konsekvensen av. Men det er heller ikke til å komme forbi at tyskerne hadde større erfaring i oppbygging av et hemmelig forevar enn vi. De var derfor alltid vaksomme og slo ned ethvert forsøk på å lure dem på deres spesielle felt.

Dette siste får nu være som det vil, for på det punkt hadde jo tyskerne rett. Men saken var at okkupasjonsmakten - som den folkerettslig sett høyeste myndighet i landet - hadde godkjent opprettelsen av Legionen etter de fra norsk side formulerte forutsetninger: norsk kommando, norsk befal, norske uniformer (ubrukbare på en tysk front!), utdanning i Norge o.s.v. Kontraktiden for de frivillige var 6 mnd., mens det ikke ble regnet med at de ville være utdannet til den tid, hvilket også holdt stikk. Det er således klart, at når de frivillige var bertimet ferdigutdannet og brukbare, stod de (og ledelsen) fritt m.h.t. å forlenge kontrakten eller å bli dimittert. I et halvt år ville den norske ledelse ha anledning til å se hvordan det gikk, om foretaket lyktes vis a vis tyskerne.

Det var i sannhet et norsk foretak, utadtil basert på den goodwill Finnlands sak hadde, men innad beregnet på å styrke Norge i det oppgjør med Tyskland som før eller senere måtte komme.

For å gjøre dette klart, må jeg peke på hverledes det ville artet seg om det var lyktes å gjennomføre foretaket etter de formulerte retningslinjer, og med en derav følgende meget større tilslutning. På basis av de resultater vervingen til tysk tjeneste senere førte til, kan det regnes med at styrken ville utgjort ikke mindre enn én divisjon, pluss en sentralladelse og et forgrenet forvaltningsnett utover hele landet. Dette ville blant annet fått følgende betydning:

- 1) Norge ville hatt sitt eget militærapparat - som i fredstid kunne utbygges videre - et viktig ledd når det gjaldt spørsmålet om landet var en selvstendig stat eller ikke. Kfr. den betydning dette har hatt på forholdet Norge - Sverige og oppgjøret i 1905.
- 2) Tyskland ville alltid måtte regne med at denne militærorganisasjon kunne bli satt inn mot dets interesser, dersom det fremkom med urimelige krav overfor Norge. En slik motstand kunne på et vis slåes ned, men det ville koste, ikke minst hva prestisje angår. Det ville være et politisk nederlag for Tyskland.
- 3) Under en eventuell invasjon ville nordmennene kunne fremsette offisielle og offentlige krav m.h.t. fremtiden for å la være å stille militærorganisasjonen på invasjonstyrkenes side. Disse krav måtte enten imøtekommes eller motstanden slåes ned samtidig med invasjonskampene, på det for Tyskland minst gunstige tidspunkt.
- 4) En militærstyrke ville gitt nordmennene gjennom en ganske annen rykgrad i de daglige konfliktspørsmål med okkupasjonsmakten.
- 5) En slik militærorganisasjon ville åpnet muligheten for offiserene til å gjøre sin innflytelse gjeldende i okkupasjonstiden overfor politikerne, slik som tidligere antydte.
- 6) Dessuten ville, under enhver omstendighet, en hel del befall og menige erverve seg militær utdannelse av 1. orden i en tid da all forsvarsutdannelse lå død i Norge. Dette kunne ha fått sin betydning også under andre omstendigheter enn den som er nevnt foran, eksempelvis ved oppbygging av et forsvar idag.

For sikkerhets skyld skal jeg også ta med det abstrakte tilfelle at utviklingen hadde gått derhen at divisjonen var blitt satt inn i Finland. P.gr.a. forholdene på denne front ville den ha fått et meget stort avsnitt å forsvare, og en temmelig selvstendig stilling. Det er klart hvilken politisk maktfaktor den da ville ha vært: Nordmennene kunne når som helst true med å trekke styrken tilbake til Norge, eventuelt gi den ordre om å gå over til russerne, noe som kunne ført til de mest alvorlige militære konsekvenser for tyskerne.

Alt dette må tyskerne ha vært klar over, derfor skulle de foretaket og trakk den nytte av det som passet dem selv. Men da burde det ikke være vanskeligere for nordmennene idag å se sammenhengen.

Foretaket blir ikke tysk fordi en man må ha den faktiske maktrovers godkjenning for å gå igang (det ville ha de merkeligste konsekvenser for utallige tilfeller under okkupasjonen), det var norsk. Enhver annen påstand må karakteriseres som tendensiøs og fremsatt mot bedre vitende, i den hensikt å hindre at noe tiltak fra Ns' side skal bli oppfattet positivt. Alt fra Ns' side skal være gjort i forbrytersk hensikt, ellers er det fare for at grunnlaget for forfølgningen av annerledes tenkende vil svikte.

Når jeg så nåye er gått inn på historien om Legionens opprettelse, er det ikke først og fremst a.h.t. mer selv, men fordi disse forhold berører minst et tusen mann, og fordi det nu aldri lyknes å få den fulle sammenheng frem. Hver mann blir kjørt opp i et hjørne hvor han må prøve å forsvare seg selv så godt han kan, akkurat i seg selv blir aldri tatt opp til realitetsbehandling. En som får seg forebakte å få frem en bestemt, bestemt om dette

spørsmål, oppnådde bare å bli overført til Nr.19. Det var myndighetenes svar - i grunnen klart nok. Men det vil antakelig føre til at en eller annen vil gi en noe avvikende forklaring i forbindelse med Legionens opprettelse, p.gr.a. hva de har vært med på etter Legionen - nettopp fordi de blir tvunget til å tenke på seg selv, sin egen person.

Jeg nevnte offiserenes (altså ikke bare NS-offiserenes) innstilling til Legionen. Den var i en viss utstrekning preget av forventning, selv om de færreste nu vil finne det opportunt å stå ved dette. Forventningen var dog parret med skepsis: om tyskerne ville overholde betingelsene og holde fangrene av fatet. Det var dette man ventet på å se og det som vill være bestemmende for deres syn på Legionen - og for hele foretakets skjebne.

Jeg var selv fylt av den samme mistenksomhet, og holdt i dette stykke på "vente- og se"-linjen. Jeg hadde også respekt for selve ordlyden av det sersjant jeg hadde avgitt, og ville nødig være innblandet i Legionens dersom foretaket sprakk og tyskerne stilte de impliserte offiserer ansikt til ansikt med det forpliktende sersjantord. Jeg brydde meg heller ikke om å ta en slik sjanse uten å ha sett at muligheten for at foretaket kunne lykkes virkelig var til stede.

Som det vil være kjent, ble foretaket "Den norske legion" en hundre presents fiasko. Tyskerne rev i etapper det hele overende. Ikke én av forutsetningene ble opprettholdt, ikke engang innsats i Finland under feltmarskalk Mannerheim. De første 7-800 mann ble av tyskerne uten videre ført ombord i en skute og sendt til utdannelsen i Tyskland, kladd opp i tyske uniformer og etter 8-9 mnd.s forløp satt inn på fronten i Russland. Kontraktene med de frivillige ble brutt, og det skulle gå nærmere to år innen det lyktes å få dem hjem igjen.

Allerede høsten 41 var det gjort energiske forsøk på å få dem sendt tilbake til Norge. Flere av de norske offiserene var i Tyskland med krav om øyeblikkelig hjemsendelse, men alltid forgleves. Da det ble kjent at tyskerne av de frivillige nordmenn forlangte ed til Hitler, ble det sendt ordre nedeover som forbød dette. Men tyskerne ordnet det på en annen måte: de stilte avdelingen opp til edsavleggelse og hadde samtidig arrangert en Tysklandsreise for Quisling, som "tilfeldigvis" innfant seg akkurat da edsavleggelsen skulle finne sted. Med det resultat at guttene trodde det hele nu var i orden og at det skjedde med Quislings gode vilje, hvilket det imidlertid ikke gjorde.

Samtidig med disse bestrebelser ble det forsøkt å fortsette arbeidet hjemme etter den opprinnelige linje. Nye frivillige som hadde meldt seg ble samlet for å utdannes som skitropper, noe som nettopp skulle betinge utdannelsen i Norge. Det ble ansatt offiserer som under en hver omstendighet bare var forpliktet til å arbeide innenfor landets grenser - i virkeligheten distriktsoffiserer for å ta seg av oppbyggingen av et norsk vern utover landet. Men intet førte frem. Hjulpet av enkelte kortsynte norske offiserer i Legionen, militære konjunkturtyttere, endte det hele med at tyskerne beslagla hele Legions-arkivet m.v. i Oslo (Quisling var nettopp reist), og på en meget fornærmende måte satte de norske offiserer ved Legions-kontoret på porten, med beskyldninger om underslag og forbud mot å ta tjeneste i politiet, arbeide i tjenesten m.v. Dermed var det definitivt slutt med den norske del av Legionen.

Men idag? Jo, de offiserer som påtok seg denne utakknemlige og vanskelige oppgave, og de legionærer som meldte seg i første omgang ut fra en norsk forutsetning (1/3 hadde heller ingen befatning med NS), de beskyldes ganske enkelt for landsferrøderi (snakket om landssvik kan ligge, det er bare en omskriving for at det hele skal bli glattere i den det er bestemt for) - en uhørt ubettferdig beskyldning mot dem det gjelder. Hvis man vil ha frem sannheten, må man også forstå at dette var menn som ville gjøre alt for Norge, - hvis det gjaldt Tyskland kunne de nårmøstet gå inn i Waffen-SS.

Det er også et merkelig resonnement å tro at offiserer som har gjort sin plikt før krigen og som har gjort sin fulle innsats under felttoget i Norge, plutselig skulle finne på å begå landsferrøderi etter at krigshandlingene var slutt. En slik oppfatning av offiserenes forhold kan heller ikke forstås ut fra manglende evne til å se virkeligheten, men kan kun forklares ut fra manglende vilje, diktert av en bestemt hensikt.

Det skal være samfunnets takk for at noen i det hele tatt har villet ta på seg den lite takknemlige oppgave å være offiser i Norge.
